

Tres rondalles de la vora del foc

Neus Pallarès Casals

Tots aquells que superem amb escreix els cinquanta anys hem conegut una Terra Alta molt diferent de l'actual. Durant aquest mig segle s'han produït canvis a ciutat, ben cert, però també a la ruralia, per més que hi hagi qui s'entesti a negar-ho, qui parli d'immobilisme i fins i tot de davallada o retrocés en certs indrets.

Davallada demogràfica, pot ser. Hi és, de fet ningú no la nega, ja a les portes del nou mil·lenni ens trobem força lluny dels gairebé vint-i-tres mil habitants censats a principis del segle XX en aquestes contrades, la qual cosa però no vol dir que la comarca s'hagi quedat endarrerida, que no s'hagi integrat als nous temps. Automòbils, recol·lectores, tractors, camions, són els estris dels quals ens valem en la nostra feina, empreses i llars s'informatitzen, ningú o gairebé ningú empra ja mules, matxos, ases, els fidels i soferts companys d'altres èpoques, les atzembles quasi han desaparegut dels nostres carrers, ja no polsegosos i plens de pedres, ja no enllotats en caure quatre gotes. Ja ningú no renta la roba al riu ni als safareigs públics ni duu la collita a casa, els raïms ja no es trepitgen als trulls, convertits (els que sobreviuen) en una mena de curiositat històrica, en peces antropològiques, gairebé arqueològiques. Com tampoc ningú no «va a l'aigua» al capvespre, com es feia llavors, les noies a proveir per a les necessitats domèstiques, ells a portar les bèsties a abeurar, tots a aprofitar la avinentesa per al festeig, per iniciar les primeres converses, els primers contactes amb l'altre sexe. Vora la font es feien i desfeien prometatges i també, cal dir-ho, reputacions.

Avui les coses han canviat, la font i l'abeurador han estat substituïts, almenys en aquest aspecte, per la «disco», la piscina i el polisportiu, freqüentats per un jovent molt diferent, estudiants de l'institut o la universitat, nois i noies que, ben segur, es quedarien astorats si, mitjançant alguna mena de miraculós túnel del temps, es veiessin transportats a la mateixa població on viuen... mig segle enrera.

I era a aquests pobles on molts de nosaltres, nens i nenes de la ciutat, fills d'emigrants, arribàvem per fer-hi estada durant els mesos d'estiu. Tot un altre món, ho intuïem ja només entrar a casa, en trobar-nos en una estança il·luminada per una única bombeta nua penjada del sostre; ens ho indicaven les eines, cànecs, destrals, trills, arades, recolzades als murs, els munts de sacs que ni tan sols podíem imaginar el què contenien, els animals, entrevistats en la foscuria de l'estable... el món del pagès tal com era llavors, tal com havia estat sempre, durant segles i segles. Al primer pis de l'estatge, les habitacions de la família. I a la cuina, la llar de foc encesa, amb els tupins acostats a les brases. Malgrat ésser a l'estiu. Els avis, els besavis i rebesavis, els avantpassats, havien cuinat sempre així, les cuines anomenades «econòmiques» es trobaven a poquíssimes llars, el butà tardaria encara molts anys a arribar...

Una taula senzilla, uns bancs vora el foc coberts de vegades amb pells d'ovella, atuellts a les lleixes, el gresol sempre a punt (les apagades elèctriques sovintejaven)... era l'estança on la família feia la vida, on es passava la vetllada. Hi havia encara pocs aparells de ràdio, la televisió era una entelèquia, hom parlava de que allà, per les Amèriques, hi havia unes estranyes caixetes que oferien imatges que ens permetien veure el que succeïa lluny, molt lluny, a Madrid o a Barcelona posem per cas, en el mateix moment de succeir. I sempre la sornegueria, el somriure escèptic dels vells, de l'avi: «Això que dius no m'ho crec. Veure el que passa a Madrid mentre està passant... ¿què no te n'adones que no pot ser? Els de ciutat sou uns babaus, tot us ho empassen».

Es feia petar la xerrada, es parlava del temps, de les collites, dels projectes per a l'any vinent, de les novetats del poble, de parents, amics i coneguts. Es resaven les oracions, sobretot, a casa nostra, a sant Antoni (l'àvia n'era molt devota, va morir ben certa de que el sant

se'ls havia fet present una vegada, a ella i l'avi, ajudant-los a sortir d'un mal pas en el camí de Tortosa), i es narraven velles històries d'apareguts i ànimes en pena que únicament aconseguien que els infants miréssim porugament de cua d'ull tots els racons de la casa envaïts per la fosca. A la fi, quan ja quasi ens vencia la son, la petició era sempre la mateixa:

—laia, conta'ns un conte.

Generalment la dona accedia. I s'ha de dir que ho feia amb força gràcia. Uns contes sorprenents, molt diferents dels que escoltàvem a Barcelona, els ja coneguts, clàssics de la Blancaneus, la Ventafocs, o el Gat amb botes. Ací no hi havia massa fantasies, no hi havia fades, princeses, nans ni animals que parlessin, eren contes arrelats a la terra que d'alguna manera, i sempre amb una intenció moralitzants, alliçonadora (dirigida això sí, gairebé només a les noies), ens descrivien la vida diària dels nostres pobles.

Tres d'ells no els he oblidat, són coses d'aquelles que sents de petit i se't queden per sempre més a la memòria. Potser molts de vosaltres ja els coneixeu. Malgrat això, permeteu-me oferir-vos-els, recrear-los, encara que no sigui en la mateixa parla terratenca de l'àvia, rica, saborosa, plena de girs i arcaïsmes molt nostrats. Em temo que, si ho pretengués, només aconseguiria una pobra caricatura.

I que cadascú en tregui les conclusions que li semblin més escaients.

Borra de davall lo llit

En un dels nostres pobles hi havia una vegada una família de pagesos benestants, gairebé podríem dir-ne rics: extensos oliverars, vinyes ubèrrimes, camps de sembradura, hortes vora el riu. Res no els faltava, la casa era de les millors dels encontorns, antiga de pedra, bastida amb sòlids carreus i equipada amb bells mobles i tot tipus de parament per a la llar. Al corral el bestiar, l'aviram, gallines, conills, algunes cabres i ovelles per a llet i carn, a la cort els porcs, matxos i ases a l'estable. Una prosperitat guanyada al llarg de generacions, per aconseguir-la homes i dones n'havien esmerçat molts d'esforços, havien treballat amb duresa. Els que ara en gaudien els fruits podien considerar-se feliços, podien donar-se per satisfets.

¿Ho eren, tanmateix? Potser no, o almenys potser no del tot. Aquell matrimoni, ja gran, tenia

un únic fill, l'Antoni, Déu havia volgut endur-se'n els que havien nascut després d'ell, els més petits. L'Antoni era un bon xicot, ferm i treballador com els seus pares, com ho havien estat tots els homes d'aquella família, dur i sofert com aquella terra que estimava tant. Però prop ja de la trentena continuava solter, no semblava tenir intencions de casar-se. I calia que ho fes, calia que donés un hereu a la casa. ¿O potser tot aquell bé de Déu havia d'anar a parar a mans de parents llunyans, gairebé estranys, a causa d'un fill que semblava entestar-se a esdevenir un conco ple de rareses?

Els vells hi pensaven nit i dia. Finalment la mare es decidí a parlar amb el noi seriosament. I després de fer-li unes quantes reflexions...

—Al poble hi tenim noies força boniques. I treballadores, dispostes, dones com cal. ¿És que no n'hi cap que et faci prou el pes?

El jove trigà a respondre.

—El dolent no és que no és una la que em plau, són dues, la Josepa i la Carme. M'agradaria saber quina és la que em convé més i no tinc idea de com fer-ho, això és tot.

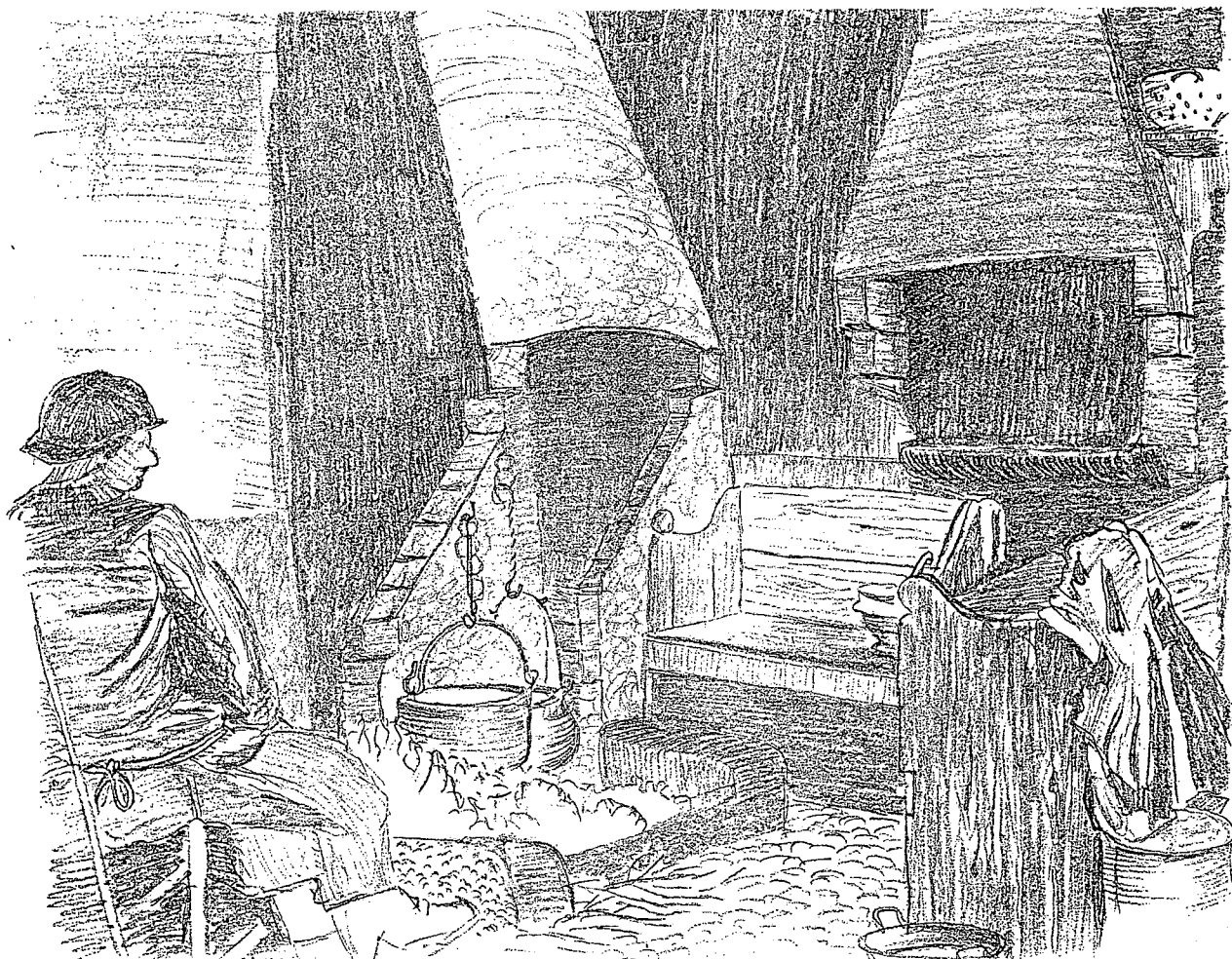
La mare es sorprengué davant de la confessió del fill. De nit gairebé no aclucà els ulls pensant en com resoldre els dubtes de l'Antoni. I al cap d'uns quant dies...

—Si fas el que jo et diré ben aviat sabrem quina és la millor de totes dues.

Aquell capvespre l'Antoni es dirigí com sempre a l'abeurador. Del ramal només duia l'ase i un matxo, el «Valent», el més vell dels dos que tenien, un animal feble i prim, pell i ossos, que semblava no tenir-se en peu. Aquella havia estat feia anys una bèstia forta i disposta a la qual, ara, tothom ho deia, conservaven només per afecte. De temps en temps l'Antoni li acarona el musell i semblava parlar-li en veu baixa. Se'l veia amoïnàt, abatut. La Josepa, que era a la font en aquell moment, se n'adonà i no tardà gaire a adreçar-se-li. No era un secret per a ningú que aquell hereu li feia força goig.

—¿I doncs, Antoni? Et veig molt moix, has passat sense badar boca, sense dir ni bona nit. ¿Et succeeix alguna cosa? ¿Com és que només portes aquest sac d'ossos, què n'has fet del «Furó»?

—No m'ho recordis, una desgràcia, pel que sembla està malalt, molt malalt. Una animal tan jove, una bèstia esplèndida i no sabem si se'n sortirà. Ja saps el que significa això per a una

casa... però sembla que no hi ha res a fer.

—T'entenc, és terrible, ¿ja us en heu assabentat bé del que li succeeix? —a la noia se la veia dolguda, com a filla de pagès que comprenia el què significava aquell tràngol. I tant que ho comprenia!

—És clar, ja pots imaginar amb qui, amb l'oncle Quimet, n'entén molt, en aquests casos ningú com ell. I n'ha suggerit un remei, però...

—¿Què us ha dit, a veure, què us ha dit?

—Doncs sembla que el «Furó» milloraria si poguéssim aplicar-li al pit i a la panxa una mena d'emplastres, bé vaja, cataplasmes, fetes amb borra de davall lo llit.

—¿Cataplasmes de...?

—Sí. El dolent és que la mare ahir va fer dissabte i ara la casa és com una patena. Com hi ha món! Ara no sé pas què farem.

Els ulls de la Josepa esparsejaren, amb prou feines va poder dissimular un somriure de triomf. ¡Quina ocasió! L'Antoni li agrairia sempre allò, sempre.

—Vine amb mi.

Ja a la casa de la noia (la qual, hi estareu

d'acord, devia ser una mica curta de gambals), s'hagué d'esperar al carrer; era lògic, tothom hagués parlat si hagués pujat, encara que, si tot sortia com ella pensava, ben aviat hi pujaria, i com el seu promès. Als pocs moments en sortia duent un embalum enorme, una mena de coixinera que semblava contenir alguna cosa flonja, poc pesant. Li allargà felicitat.

—Té, ací tens el que necessites. Si te'n falta més no dubtis a venir a buscar-ho. En tenim molta, moltíssima.

L'Antoni la regracià calorosament, carregà tota aquella brutícia damunt del ruc i se n'anà a casa seva.

L'endemà al matí passejava pel carrer amb aspecte desvagat quan es trobà amb la Carme, la qual anava al safareig.

—¿Tu pel poble a aquestes hores, Antoni? ¿Com és això? Et feia al tros.

El noi li contà fil per randa la mateixa història que a la Josepa. La xicota escoltava amb posat d'estranyesa.

—I ja ho veus, el pobre «Valent» que ja no val per a res, només per a menjar farratge, tan

sa com sempre. En canvi el «Furó», jove i fort... no, no vull ni pensar-hi. ¡Quina sotragada per a casa nostra!

La Carme semblava meditar.

—¿I això us han dit que li aniria bé? Quin remei més rar...

Agafà la conca i s'acomiadà.

—T'ajudaria de bon grat, Antoni, i tu bé que ho saps, però no podré, de veritat. ¡Bona es posaria la mare si a la meua cambra o a qualsevol lloc de la casa hi veiés una engruna del que tu dius! No, a ca nostra de sempre s'ha escombrat i fregat tots els dies del món.

En tornar a casa l'Antoni li contà a la mare el resultat de les entrevistes amb les dues noies.

—¿I ara encara dubtes, fill meu?

El mas dels carnussos

La Rosa prou que n'era de maca, això ningú no ho posava en dubte. Fins i tot potser una mica massa per ésser la filla d'una llar tan humil o l'esposa de qualsevol dels homes d'aquell poble, un lloc on es treballava de sol a sol per arrancar-li a la terra els seus fruits, on calien dones fortes i dispotes. La Rosa, convençuda de la seva beutat, es creia mereixedora de la mà d'un príncep o, com a mínim, d'algun ric hisendat que li permetés viure com una dama, una d'aquelles senyorasses de la capital complagudes en els seus desigs més petits, ateses per veritables eixams de servents, de les quals havia sentir parlar. Ara es penedien d'haver-la contemplada tant de petita, havia arribat quan ja no l'esperaven i fou per a ells com una joguina, una nina. ¡Aquells rínxols daurats, els ulls grans i foscos, els llavis vermells i riallers...! Ara en pagaven les conseqüències de tants afalacs. Si almenys haguessin pogut dotar-la bé, casar-la amb algú que... però no, no calia esperar-ho, com a molt podrien donar-li una quantitat de diners força migrada, la casa i les terres corresponien a l'hereu, era de llei. I la jove, una dona ferrenya i treballadora que gastava poques contemplacions, no semblava massa en disposició de carregar amb ella.

—Miri mare, li seré franca, jo no sé com s'ho van fer però aquesta filla seva no val per a res, només sap pentinar-se, guarnir-se i esguardar de reüll amb mitges rialles tots els joves del poble. Tant de bo que algun se l'endugués, encara que ho dubto, no tindrem tanta sort, tothom està al cap del carrer pel que fa a la Rosa.

Ahir, sense anar més lluny, li vaig demanar que m'ajudés a pelar patates, ¿i sap que em va dir? Doncs que se li espatllarien les mans. ¿Què li sembla? És una gandula, una dropa de la pitjor mena. I jo a casa meua no en vull de dropos.

Un cop sola la pobra mare sentí que els ulls se li omplien de llàgrimes. És clar, la Ramona, tenia raó, la Rosa era una inútil, ella era la primera a reconèixer-ho. Però era la seva filla. ¿Què en farien d'ella, quin esdevenidor li esperava quan ells faltessin?

Una vegada més ho comentà amb l'home, la Rosa era ja gran, semblava massa tard per corregir els seus defectes. Ambdós pensaven que els calia un miracle.

El miracle es produí. Es produí en la persona d'un jove masover dels Ports, un xicot molt trempat, fill d'una família els membres de la qual tenien fama de treballadors i espavilats. Aquell any havia baixat al poble, a festes, havia vist la Rosa i li havia plagut, fins i tot havia ballat amb ella i ara no se la podia treure del cap. Estava entossudit a convertir-la en la seva muller, si els pares s'hi avenien, és clar, perquè potser un masover els semblaria poca cosa per a una xicota com aquella.

Els pares veieren el cel obert. Un masover o qui fos, tant se valia. Però ell era un home honest i...

—Escolta'm Pere, no vull enganyar-te ni que el dia de demà ens maleeixis els ossos o puguis dir que et donarem gat per llebre. La Rosa és força bonica, i d'empolainar-se en sap i molt, t'ho ben juro. Fa goig, no cal que t'ho digui. Però no li demanis res més, és dropa de mena, no val ni per a fer-se el llit, que li diguin a la jove, a la Ramona. Ho sap tothom. Si no canvia, i ara ja no crec que ho faci, no serà una dona bona per a ningú.

El noi escoltava amb atenció.

—Això no em fa res, la Rosa m'agrada i si vostès s'hi avenen el casament es farà. Quan es vegi mestressa de casa seva serà diferent, n'estic ben cert.

Els pares pensaren que havien complert la seva obligació en avisar-lo. Ells no la compartien aquella seguretat, ni de bon tros. Però tancaren els ulls i aquell mateix dia parlaren amb la filla.

A la Rosa aquell jove no li desagradava. S'havia mostrat atent, falaguer. Ja en tenia prou, ja les havia suportades massa temps les burles

i els comentaris del poble, ara veurien com n'estaven d'errats, ara veurien que no s'hi quedaria pas per vestir sants, com tots ells asseguraven. Donà la seva aprovació.

I la boda es celebrà. I el mateix dia, després de l'àpat, la jove parella se n'anà al mas, a la muntanya. Deixaven enrera el poble encuriolit (ningú no ho veia clar com acabaria allò), una cunyada que respirà alleujada i uns pares preocupats.

L'endemà al matí la Rosa, encara al llit, s'estirà amb mandra. La jornada anterior, la de les seves noces, l'havia deixat cruixida. L'església, els convidats, les felicitacions, el dinar... realment havia estat una festassa. I després el viatge fins al mas i la primera nit amb el seu espòs. Somrigué complaguda, era evident de totes passades que al seu marit li agradava, que n'estava d'ella, i força, però amb tot plegat ara es sentia esgotada. En Pere s'havia llevat a trenc d'alba, tanmateix ella... no, ben segur que no passaria res si romania al llit una estoneta. ¿El desdijuni? Per un dia podia passar-se'n, li durava encara l'afartada del casament. Ja dinaria. I donant-se la volta s'adormí de nou.

Es llevà ja prop de migdia. I el primer que feu va ser arreglar-se, posar-se maca, vestir-se i pentinar-se amb tots els ets i uts. Imaginava ja l'esguard admiratiu del marit, el dels seus germans, el d'enveja d'aquella fadrina vella que vivia al mas i que no sabia ben bé d'on havia sortit, la que tenia cura de tots ells i els havia rebut en arribar el dia abans al vespre... sí, ara ho recordava, en Pere li havia dit que era germana de sa mare, o cosina, o alguna cosa així, a ella li havia semblat talment una bruixa i, per acabar d'adobar-ho, molt geniüda. Tant se valia però, ara la mestressa era ella, la dona de l'hereu. Calia deixar-ho ben clar des del primer moment.

En eixir de la cambra es trobà amb que tots els altres ja eren asseguts a taula, dinant. Després d'un "bon dia" al qual ningú no respongué es disposà a seure al costat del seu marit. La mirada d'aquella harpia, de la vella, l'aturà en sec.

—¿Es pot saber que cony hi vens a fotre aquí?

—Doncs... el mateix que vostès, dinar.

—¿Dinar? i un be negre! Si vols menjar primer guanya-t'ho.

La Rosa, sorpresa, esguardà en Pere, seria

el seu recolzament. Ell s'arronsà d'espatlles.

—La tia té raó, ací qui no treballa no menja, això és tot.

Pobra noia! Astorada va contemplar com els altres menjaven mentre a ella no li oferien res, no li permeten ni tan sols seure amb ells. De primer pensà que potser es tractava d'una broma, d'una facècia, que volien riure una mica amb la nouvinguda. Com fos però, la broma s'allargà durant dos dies. I ella començava a tenir gana, molta gana; cada cop que allargava la mà per prendre un bocí de pa o una peça de fruita hi havia algú que li ho arrabassava, el primer el seu propi marit. I sempre amb les mateixes paraules: "qui no treballa no menja".

Al tercer dia la Rosa es sentia feble, sentia que les cames ja gairebé no la sostenien, però havia pres una decisió. Encara no clarejava, en Pere dormia, tots dormien al mas quan es llevà. Agafà una escombra i començà a feinejar, després trauria la pols i fregaria el terra, començaria a preparar els desdijunis i... o no, potser era millor donar de menjar abans als conills i l'avi-ran. No ho sabia, treballava d'una manera desordenada, sense mètode, s'adonava de la seva ineptitud. Però ja n'aprendria, ja ho crec que n'aprendria, li demanaria a aquella parenta (la maleïda bruixa!) que l'ensenyés a dur la casa. Tanmateix la primera lliçó estava ja apresada i ben apresada: calia treballar.

Aquell matí ja ningú va negar-li un lloc a taula. Finalment podia menjar. Mai unes senzilles sopes amb ous li havien semblat tan exquisides.

I passaren els mesos.

Mentrestant, al poble, els pares es preguntaven amb inquietud com devien anar-los-hi les coses a la Rosa i el seu marit allà, a la muntanya. Finalment, i no sense haver-s'ho pensat molt decidiren fer-los una visita. Encara que potser el gendre en veure'ls els engegaria, els diria que ja se'n podien tornar i endur-se amb ells aquella inútil, aquella arracada, que podien ben bé confitar-se-la...

No, no les tenien totes en arribar a les envistes del mas. Tanmateix... ¿no era aquella la Rosa? ¿i què feia, munyir les cabres?

—Rosa, filla!

La noia els reconegué ja de lluny i corregué joiosa envers ells. De cop però s'aturà i tornà enrera. En retornar portava una aixadella i una escombra. I després de besar-los...

—Tingui, pare, i vagi a l'hort a ajudar en Pere. I vostè, mare, vingui amb mi. Pot començar a escombrar el mas. ¿Saben una cosa? Aquí qui no treballa no menja.

Pixa i ves-te'n a dormir

L'Agustí mai no va poder oblidar-la, la Isabel, la seva primera esposa. Aquell havia estat un casament arranjat, decidit per llurs respectives famílies, com tantes vegades es feia aleshores, però ben aviat descobriren que estaven fets l'un per l'altre, i l'amor, la felicitat, prengueren el lloc que en un principi semblava un somni, un breu miratge prestament esvaït. Perquè, com succeïx tantes vegades amb el que ens és grat, amb el que estimem, aquella unió durà poc, la Isabel morí en donar a llum el segon fill; moriren ambdós, la mare i el nin. L'Agustí restà sol, esmaperdut, de cop el món semblava ensorrar-se-li, només li restava la Margarida, la filleta de poc més de dos anys, massa jove encara per copsar tot l'abast de la seva desgràcia.

—Agustí, fill, hauries de pensar en tornar a casar-te, jo no seré sempre amb tu i un home tot sol no és res; a més, la petita necessita una mare. La dolors és una bona dona, et convé, creu-me.

Al principi no en volia ni sentir parlar, però és clar, la mare tenia raó i ell bé que ho sabia, no podia dur la terra i la casa sense ajut i a més tenir cura de la filleta. Potser sí que li aniria bé arranjar-se amb la Dolors, i a ella també, eren casos molt assemblats, era vídua, amb una filla, com ell mateix. Mai no seria com amb la Isabel, ho sabia, aquella il·lusió juvenívola no havia de tornar, els miracles mai no es produeixen dues vegades. Però calia que fos realista.

I el casament es celebrà; no era tan sols la unió d'una parella, era la de dues famílies. A partir d'ara la Margarida tindria una nova mare, la Simona un pare, ambdues esdevindries germanes.

Al principi tot anà bé, la Dolors era valenta, ferma, treballadora, ben prest a la casa s'hi veïé la mà d'una dona, tot semblava tornar a la normalitat. L'Agustí es sentia tranquil, agraït pensava que havia fet el que calia però... ¡la Isabel! Sempre l'enyoraria, sempre, mai no podria estimar la Dolors com havia estimat la primera muller. Una esposa que, en passar els anys, recordava més i més cada cop que esguardava la seva filleta. La Margarida era la viva imatge de la seva mare.

Lògicament d'aquestes coses no en parlava mai amb la Dolors, no volia ferir-la i a més ella era massa brusca, geniüda, sabia que no el comprendria. A cap dona li agrada veure's comparada desfavorablement amb una altra. Tanmateix tot allò la Dolors ho intuïa, la gelosia es feu present i es manifestà en una estranya aversió envers la fillastra. Mai no li trobava res ben fet: era massa presumida, defugia la feina, s'entretenia sempre xerrant amb les altres noies del poble, no com la Simona... és clar, la Simona era la seva filla i li veia totes les gràcies. Ja se'n encarregaria ella de fer llaurar dret la Margarida!

I succeí que aquella noieta esdevingué l'escarràs, la minyona. Dolça i obedient s'hi avingué, no volia posar malviure a casa ni preocupar el pare, el qual, d'altra banda, semblava no adonar-se'n de tot allò, deixava que la Dolors fes i desfés. ¿Era un calçasses? ¿O potser hi veia més lluny que la seva dona? Així doncs, gairebé cada nit després del sopar es podia assistir a la mateixa escena:

—Mare, tinc son —era la Simona.

—Pixa i ves-te'n a dormir.

La Simona no s'ho feia dir dues vegades. A poc...

—Mare, tinc son...

—Fila al foc i fes fusada! Aquesta noia... no sé què en farem de tu.

Allò es convertí en un costum. Quan no era filar era cosir, sargir, apedaçar la roba de la casa, quan no, passar bugada o fer sabó moll. Altres cops pastar o preparar les conserves per a l'hivern, qualsevol feina que se li acudís a la madrastra. Finalment, fatigada, amb els ulls enrogits, la Margarida podia anar-se'n a jòc. Els altres feia ja hores que dormien.

I el temps passà. I aquelles dues noieta es convertiren en dues dones joves i formoses. I arribà el dia en que es casaren. Plegades. Curiosament cap de les dues ho feu a la vila, el marit de la Margarida era un masover dels Ports, el de la Simona un hereu del poble veí. Per primera vegada, en acomiadar-les, la Dolors sentí que ho feia amb dues filles, d'ara endavant ella i l'Agustí es trobarien molt sols. Es feien grans, era llei de vida.

De temps en temps els arribaven notícies de les noies. Semblava que tot anava bé, tant la Simona com la Margarida esperaven família. Ja, els néts. Havien pensat celebrar tots junts el Nadal, però l'hivern s'anunciava molt cru, havia

nevat, els camps i camins, eren emblanquinats, intransitables, el cerç bufava inclement. No semblava oportú que les joves, en el seu estat, fessin aquell viatge, malgrat no fos gaire llarg. Ja es veurien més endavant, a la primavera, a la Pasqua. Faltaven encara uns quants mesos. Llavors ambdues serien mares.

I un dia...

—Ave!

Era la Margarida! Quina alegria, quina joia la d'aquells pares en rebre'ls, en veure aquella família, la parella amb el seu petitó. Senzills, ja ho sabien que no eren rics, però se'ls veia satisfets. El nin era talment un angelet, sa, grassó, netíssim, no s'hauria trobat ni la més petita taca en aquella robeta, en aquells faldars. I mentre les dones s'hi embadalien l'Agustí ajudava el gendre a descarregar el matxo.

—Doncs sí, enguany han anat bé les coses, les collites han sigut bones i hem pogut comprar aquesta bèstia. Jove i forta, ja la veu, ja pot imaginar el servei que ens fa allà dalt, al mas. Si tot continua així l'any vinent potser comprarem més terres, les del veí, ja sap, aquell pobre home és vell i no té hereus, ara només pensa en baixar al poble, a casa de sa germana. Serà molta més feina, és clar, però amb la Margarida al meu costat no em fa por. No cal que li digui el molt que val aquesta xicota, bé que ho sap vostè, el seu pare. A la casa o al camp, tant se val, tot ho sap fer. Ah, els duem uns presents, unes pastes, olives, ametlles, oli de la collita. I ja veuran quan tastin els seus embotits, ¡se'n lleparan el dits!

L'Agustí observava orgullós aquella jove, aquella dona tan ferma, la seva Margarida. A la Dolors també se la veia feliç i contenta, per bé que la dona frisava. ¿I la Simona, on era la Simona, la seva filla?

Finalment...

—Ave!

—Ja són aquí, Agustí, ja són aquí!

La Dolors es llençà escales avall. Simona, ja arribava la seva Simona! El somriure però se li glaçà als llavis en veure-la, en veure'ls ella i la seva família.

¿Què era allò, una colla de captaires, d'ar-replegats, un grup de gitanos? Bruts, deixats, malforjats, fins i tot l'animal que estirava el carro semblava no tenir-se en peu.

—Arribem una mica tard, mare, però...

—Arribem tard perquè a tu com sempre se t'han enganxat els llençols, dropa, més que

dropa. I després tot són neguits, ni temps t'has pres per canviar el xiquet que va menjat de brutícia.

Era així, en efecte, la Dolors en prendre el nét als braços el notà mullat, brut, amb la pell enrogida, gairebé encetada.

—Aquesta marfanta no val per a res, ni per a tenir cura del seu fill. Bé que em varen enganyar, moltes moixaines i molts afalacs però em donaren gat per llebre.

Fou llavors, només llavors, contemplant aquelles dues famílies tan diferents, quan la Dolors s'adonà de la seva gran equivocació...

Fila al foc i fes fusada,

Guaiteu-la ara, que ben aparellada.

Pixa i ves-te'n a dormir...

Déu meu, qui m'ho havia de dir!